

"Helsagssamleren"

Artikel 1: Helsager: Hvad er det - og hvad er det ikke?

Af: Erik Hvidberg og Lars Engelbrecht

Med denne artikel starter vi her i DFT en artikelserie som vi har kaldt "Helsagssamleren". I artiklerne vil vi beskæftige os med det at samle helsager, og fortælle historierne fra denne del af filatelen, vi begge dyrker. Hver artikel vil have et emne i relation til helsager, sådan at artiklerne vil kunne læses særskilt, men at de tilsammen danner et "mini-helsags-leksikon". Vi håber på denne måde at inspirere andre frimærkesamlere til også at se nærmere på de helsager, som mange har liggende, og måske tage helsager op som et ekstra samlerområde. Måske kan det ende op med at interessen for helsagssamleriet bliver så stor at det endelig vil lykkes at starte en forening for danske samlere af helsager.

I denne første artikel starter vi med definitionen af helsager samt ser på introduktionen af de første helsager.

Hvad er en helsag?

Lad os tage udgangspunkt i den officielle FIP definition af helsager: "*Helsager omfatter postalt materiale, som enten bærer et officielt anerkendt forudtrykt værdimærke eller et motiv eller en inskription, der angiver, at et nærmere angivet beløb er blevet forudbetalt for en postal eller dermed forbunden ydelse*". Med andre ord skal en forsendelse for kunne kaldes en helsag have trykt et mærke på med angivelse af hvilken værdi der er blevet forudbetalt. Det betyder så, at et almindeligt brev med et påsat frimærke ikke er en helsag (for her er der påsat et frimærke - ikke trykt et mærke på), og de mange reklametryksager (fx. det cyklende postbud) er heller ikke helsager, da værdien ikke er angivet. Det samme gælder for tryksager mv påstemplet "PP" (Porto betalt), samt forsendelser frankeret af frankeringsmaskiner (frankostempler) - dette skal dog ikke forhindre samlerne i at interessere sig for denne type af forsendelser - de kan blot ikke udstilles i FIPs officielle helsagsklasse.

Hvad findes der så af helsager? I dag laver Post Danmark postkort med forudtrykte frimærker på - gå ned og se på posthuset - de er utrolig flotte. I udlandet laves der også mange forskellige helsager - bl.a. laver man i Canada og mange lande i Østen meget flotte turistpostkort med billeder af de store seværdigheder - og et påtrykt frimærke (så behøver den stakkels turist ikke skulle finde ud af takster og købe frimærker - det bliver betalt ved køb af postkortet. Men helsager er ikke en ny opfindelse - så lad os tage en tur tilbage i historien.

Den første helsag

Mens der er fuldstændig enighed om, at verdens første frimærke var det engelske "One Penny Black", er der mere delte meninger om, hvem der var først med helsagerne - alt afhængig af hvordan man definerer en helsag.

Mange helsagssamlere mener at den første helsag er "AQ" formularen fra Venezia, eller "Cavallini" arket fra Sardinien (begge fra 1600 tallet) selvom begge udgivelser havde baggrund i opkrævning af skatter på breve. Men når vi tager udgangspunkt i definitionen ovenfor, må førstepremien gå til New South Wales, som i november 1838 udgav kuverter med værdimærke trykt på. Men den mest kendte helsag i verden er uden tvivl Mulready'en, som udkom i England i 1840 samme dag som det første frimærke.

Mulready'en er en helsag navngivet efter dens designer William Mulready, og findes både som kuvert og som brevark (et stykke papir man folder sammen). Det kan diskuteres om designet er pænt eller ej (se figur 2), og de satiriske tegnere i datidens England latterliggjorde Mulready'en. Måske var dette medvirkende til, at den kun blev udgivet i otte måneder, før den blev erstattet af kuverter med et ovalt værdistempel trykt i øverste højre hjørne - en udformning, som dannede skole for helsager over hele verden - inklusiv Danmark, som i 1865 introducerer 2 skilling og 4 skilling kuverter (se figur 1). Dem vender vi tilbage til ved en senere lejlighed.

Næste artikel handler om de forskellige typer helsager, som er udgivet.

Illustrationer:

- 1) Danmarks første helsag: 2 skilling helsagskuvert 1865. Den lever op til definitionen af en helsag: "*.. bærer et officielt anerkendt forudtrykt værdimærke..*".
- 2) Mulready brevark sendt den 1.5.1840 - på udgivelsesdagen! (mulready1540.jpg)